

**İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi**

**Journal of Intelligence Research and Studies**

**Haziran 2023, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.221-243**

**June 2023, Volume: 2, Issue: 2, pp.221-243**

**ISSN 2822-3349 (Basılı/Print)**

**ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)**

---

**Makaleye ait Bilgiler / Article Information**

Araştırma Makalesi / Research Article

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 14 Mayıs 2023 / 14 May 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 31 Mayıs 2023 / 31 May 2023

**Makalenin Başlığı / Article Title**

İstihbarat ve Terörizmle Mücadelede Radikalleşmeden Dönüş

Processes of De-Radicalization in Intelligence and Counter Terrorism

**Yazar(lar) / Writer(s)**

Merve ÖNENLİ GÜVEN

**Atıf Bilgisi / Citation:**

Önenli Güven, M. (2023). İstihbarat ve Terörizmle Mücadelede Radikalleşmeden Dönüş. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss.221-243, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.19>

Önenli Güven, M. (2023). Processes of De-Radicalization in Intelligence and Counter Terrorism. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 2(2), pp.221-243, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.19>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde  
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

[www.icadergisi.com](http://www.icadergisi.com)

e-posta/e-mail: [editor@icadergisi.com](mailto:editor@icadergisi.com)

## İSTİHBARAT VE TERÖRİZMLE MÜCADELEDE RADİKALLEŞMEDEN DÖNÜŞ

Merve ÖNENLİ GÜVEN\*

### ÖZET

Terörizmle mücadelede istihbaratın önemli bir rolü bulunmaktadır. Terörizm konusunda istihbaratın elde edilmesi aşamasındaki ilk basamak, terör olgusunu sistematik bir şekilde yürüten terör örgütlerinin özelliklerinin tüm detaylarıyla tespiti üzerine şekillenmektedir. Bir terör örgütünü bir araya getiren unsurların mikro düzeyde analiz edilerek, bu organizasyonun var olmasında sahip oldukları özelliklerinin belirlenmesi, söz konusu örgütün faaliyetlerinin sonlandırabilmesinde ihtiyaç olunan imkân ve kabiliyetlerin şekillenmesinde önem arz etmektedir. Bu çalışmada, istihbarat ve terörizmle mücadele ilişkisi özelinde PKK terör örgütüne yönelik bir terörizmle mücadele stratejisi olarak radikalleşmeden dönüş mekanizması incelenmektedir. Bu kapsamda bu çalışmada radikalleşme, terörizm ve radikalleşmeden dönüş kavramlarına yönelik bir literatür taraması yapılarak PKK terör örgütünün kendi içerisindeki radikalleşme süreçleri birey-grup ilişkisi üzerinden örgüte ait dokümanlar ve eski örgüt mensuplarının aktarımları çerçevesinde içerik incelemesi yöntemiyle analiz edilmektedir. Bu kapsamda elde edilen temel bulgular üzerinden PKK terör örgütüne katılım davranışı ve örgütte kalma davranışı üzerinden mikro düzeyde bireyin örgüte katılım ve örgütte kalma motivasyon ve nedenleri üzerine yapılan değerlendirmeler kapsamında ikna mekanizmasının tesis edildiği ana unsurlar betimlenmektedir. Çalışmanın sonuç bölümünde radikalleşmeden dönüş ve ikna mekanizmasının tesisıyla PKK terör örgütüyle mücadelede elde edilen direkt ve asimetrik kazanımlar sunulmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** *Radikalleşme, Terörizm, Terörizmle Mücadele, İstihbarat, İkna.*

## PROCESSES OF DE-RADICALIZATION IN INTELLIGENCE AND COUNTER TERRORISM ABSTRACT

Intelligence plays a crucial role in the fight against terrorism. By the identification of the characteristics of terrorist organizations by intelligence methods, the characteristics of a terrorist organization at the micro level can be determined and this analysis provides an understanding for the characteristics and functions of this organization. This study examines the mechanism of de-radicalization processes as a counterterrorism strategy against the PKK in the context of the relationship between intelligence and counterterrorism. This study

---

\* Dr, Bağımsız Araştırmacı, [merveonenli@yahoo.com](mailto:merveonenli@yahoo.com), ORCID: 0000-0001-5512-4199

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 14 Mayıs 2023 / 14 May 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 31 Mayıs 2023 / 31 May 2023

conducts a literature review on the concepts of radicalization, terrorism and de-radicalization and analyzes the radicalization processes in the PKK through individual-group relations within the framework of the documents of the organization and the narratives of former members of the organization by using the content analysis method. Based on the key findings, the main elements of persuasion are described within the scope of the evaluations made on the motivations and reasons for the individual's participation in the PKK at the micro level through the participation behavior and the behavior of staying in the organization. The conclusion of the study presents the direct and asymmetric gains against the PKK through the de-radicalization mechanism and persuasion.

**Keywords:** *Radicalization, Terrorism, Counterterrorism, Intelligence, Persuasion.*

## GİRİŞ

Terör örgütleri terör olgusunu, örgütsel bir yapıda sistematik hale getirerek bir topluluğun gündelik yaşam alanlarına her türlü hulum etme durumlarıyla terörizm olgusu temelinde şekillendirmektedirler. Terör örgütleri tarafından terörizm olgusunun yaratılmasında ve sürdürülmesinde insan kaynağı ana etmenlerdendir. İnsan kaynağı temininde de mikro düzeyde bireyin düşünce, duygu ve eylemde radikalleşmesi, terör örgütlerinin kendilerini, kişinin gündelik hayatında söylem ve anlatılarını propaganda yoluyla görünür kılmalarıyla mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada istihbarat ve terörizmle mücadele ilişkisi özelinde Türkiye’de PKK terör örgütüne yönelik, istihbarat yöntemleri kullanılarak tesis edilen bir terörizmle mücadele stratejisi radikalleşmeden dönüş ve ikna incelenmektedir.

Bu kapsamda öncelikli olarak literatürde radikalleşme, şiddetle radikalleşme ve radikalleşmeden dönüş kavramları ile bu kavramların terörizm kavramı ile birlikte nasıl ele alındıkları üzerinde durulmaktadır. Sonraki bölümde, PKK terör örgütünde radikalleşme süreçlerinin nasıl gerçekleştiği, örgüt içi dokümanlar ve eski örgüt mensuplarının aktarımları üzerinden terör örgütünün insan kaynağı temin etme yöntemleri ve indoktrinasyon süreçleri bağlamında incelenmektedir. İlerleyen bölümde ise istihbarat ve terörizmle mücadele ilişkisi özelinde PKK terör örgütünü birden fazla yöntemle direkt ve dolaylı yollarla insan kaynağından yoksun bırakmak amacıyla tesis edilen ikna mekanizması analiz edilmektedir. Bu kapsamda ikna mekanizmasının tesisinde kullanılan yöntemler, bu yöntemler neticesinde elde edilen bulgular ve bulguların terör örgütüne ilişkin sağladığı analizler neticesinde PKK terör örgütüne katılım süreci ve örgütte kalma davranışları çerçevesinde profillemesinin nasıl yapıldığı üzerinde durulmaktadır.

Sonuç bölümünde, radikalleşmeden dönüş ve ikna mekanizması sayesinde PKK terör örgütünün grup süreçlerinde yaratılan değişimler ve asimetrik kazanımlar, niceliksel verilerin; örgütten ikna yoluyla ayrılması sağlanan kişi sayısı ve örgüte katılım sayısı üzerinden sunulmaktadır. Bu çalışmayla PKK terör örgütü özelinde radikalleşme süreçleri incelenerek örgüte katılım ve örgütte kalma davranışlarının analizi üzerinden örgüte katılmış ancak şiddetle radikalleşmemiş kişilerin profili üzerinden belirlenen bir hedef grubun, örgütten ayrılmasının sağlanması ve aynı zamanda örgüte katılımı mümkün kılan çevrenin yeniden dizayn edilmesi çerçevesinde istihbari yöntemlerle inşa edilen bir terörizmle mücadele stratejisi olan radikalleşmeden dönüş ve ikna mekanizması incelenmektedir.

## **1. RADİKALLEŞME VE RADİKALLEŞMEDEN DÖNÜŞ**

Siyasi güdülenmenin de yer aldığı bir kavram olarak terörizm, motivasyonları ve amaçları doğrultusunda, planlı, hesaplanmış ve sistematik bir eylem olarak diğer şiddet türlerinden ayrılmaktadır (Hoffman, 2017, s.17). Terörizm olgusunun oluşmasında radikalleşme kavramı temel etmenlerden birisidir. Radikalleşme, sosyal ve davranışsal açıdan kompleks bir olgudur (Ranstorp, 2010, s.2). Tüm radikaller terörizmi benimsemezler, siyasi veya dini olarak aşırılıkçı görüşlere sahip olsalar da şiddet içeren davranışları sergilemezler (Horgan ve Taylor, 2012, s.174).

Radikalleşme, tek bir nedene ve mekanizmaya bağlı olmaksızın, kompleks süreçleri içermektedir. Küresel seviyeden yerel seviyeye, farklı coğrafi bölgelerde, radikalleşme süreçleri farklı özellikler barındırmaktadır (Ranstorp, 2010, ss.3-4). Radikalleşme; aşırılıkçı düşüncelerin, duyguların ve davranışların, aşırılıkçı ideoloji ve inanç çerçevesinde gelişme sürecidir. Bu bağlamda aşırılıkçı davranışlar belirli normlar doğrultusunda güdülenmektedir (Trip, Bora ve Marian vd., 2019, ss.1-2). Düşüncede başlayan radikalleşmenin, bireyin kendisini ifade edebilme noktasında şiddeti kullanılabilir meşru bir araç olarak görmesi, bireyin şiddet yoluyla radikalleştiğinin göstergesidir. Düşüncede ve eylemde şiddetle radikalleşmenin örgütlü bir yapı içerisinde gerçekleştirilmesi de terörizm kavramını şekillendirmektedir. Radikalleşmeye ilişkin literatür genel olarak incelendiği zaman radikalleşme kavramının açıklanmasında, şiddetle radikalleşme olgusu, somut şiddet içeren davranışların bulunması ile açıklanırken, bazı uzmanlar ise şiddeti meşrulaştıran düşüncelerle hareket edilmesinin, şiddetle radikalleşme olgusunu açıklamada ana gösterge olabileceğini ifade etmektedir (European Commission, 2008, s.5).

Radikalleşme süreçlerinde; inançlarda, duygularda ve davranışlarda bir grubun savunulması adına kendini feda edebilme durumu da ortaya çıkmaktadır. Birey nezdinde, kişinin kendini kurban olarak görmesi ve bireysel memnuniyetsizlik üzerinden radikal bir gruba aynı durumda ve düşüncede olan kişilerle birlikte olma arzusuyla katılmaya eğilimli olma hali, bireyin radikalleşme sürecini başlatmaktadır. Grup nezdinde grup adına birleşerek dış dünyadan kendini izole etme, grup adına güç kazanma arzusunun ortaya çıkışıyla kişinin bireysel kimlik öğeleri, grup kimliği öğeleriyle özdeşlemeye başlamaktadır. Grup kimliğinin, bireysel kimliğin yerine ikame edilmesiyle de kitlesel temelde, nefret ve şehit olma duygularının ortaya çıkışı görülmektedir (McCauley ve Moskalenko, ss.416-418). Ayrıca radikalleşme süreçlerinde öz belirsizlik yaşayan bir bireyin bir grupla özdeşleşmesinde grubun kendisini spesifik olarak tanımlaması, popülist kimliği, otokratik bir lideri ve grup üyelerinin grubu korumak adına şiddeti kullanmaya meyilli olması gibi etmenler, kişinin grup kimliğini benimsemesini kolaylaştırmaktadır (Astrup, Bos ve Hogg, 2020, s.1130).

Radikalleşmeyi kolaylaştıran çevresel özellikler gibi bireysel unsurlar da radikalleşme süreçlerinin farklı ortamlarda ve birey-grup ilişkisi özelinde farklılıklar barındırmasına neden olmaktadır. Radikalleşme süreçlerinde, sosyolojik, siyasi etmenler kadar ideolojik ve psikolojik etmenler de önem arz etmektedir (European Commission, 2008, s.7). Muro (2016, s.1) radikalleşmeyi, birkaç aydan birkaç yıla kadar süren, bireyin aşırılıkçı ideolojiye sosyalleşerek ulaşması ve kendisini terörizmle ifade etme süreci olarak tanımlamaktadır. Muro (2016, ss.1-2), ayrıca tüm radikaller terörist olmadığı gibi tüm teröristler de radikal değildir önermesinde bulunarak, radikalleşmeden aşırılıkçı şiddete yönelmede birey, örgütsel ve sistematik olmak üzere birden fazla aşama olduğunu belirtmektedir. Radikalleşme, birden fazla aşamadan meydana gelen bir süreç olup bireyler bu sosyalleşme sürecinin merkezindedir (Muro, 2016, s.5).

Borum (2011, ss.44-45), radikalleşme süreçlerinde altı ortak etmeden bahsetmektedir. Bunlardan birincisi motivasyondur. Borum (2011, ss.44-45) sosyal anlamda bireyin aşırılıkçı düşüncelere yönelik motivasyonun oluşturulmasında sosyal ortamları; okullar, dini eğitim merkezleri, bu anlamda oluşturulmuş networkleri ve hapishaneleri, bireyin radikalleşmeye yönelik motivasyonunun oluşturulduğu alanlar olarak betimlemektedir. İkinci ortak etmen, aşırılıkçı düşüncelerin şiddet içeren eyleme dönüşme aşamaları olarak tanımlanmaktadır. Bireyin grup içi süreçlere daha da bağlanarak, grup liderinin bireyin düşünce, duygu ve davranışları üzerinde etki gücünün artarken dış grubun varlığına yönelik tahammülün azalması,

yoğunlaşma tanımı altında üçüncü ortak etmen olarak ifade edilmektedir. Bir anlatı yaratılarak neyin doğru neyin yanlış olduğunun üzerinden, öteki olarak nitelenen grubun suçlaştırılmasının oluşturulmasında kullanılan aygıt olarak Borum (2011, ss.44-45) ideolojiyi dördüncü etmen olarak belirtmektedir. Dış gruptan geleceğine ilişkin yaratılan tehdit algısının, iç grup birlikteliğinin pekiştirilmesi için kullanılması, dış gruba yönelik kullanılacak saldırgan tutum ve davranışlarının meşrulaştırılması ise beşinci ortak etmen olarak ifade edilmektedir. Aşırılıkçı ideolojilere yönelen kişilerin bu düşüncelerin beslendiği gruplara ait olma duygusuyla bağlanmaları ve grup içerisinde, bireyin kendisini ait hissettiği grup üzerinden bir kimlik edinme imkânı da radikalleşme süreçlerinde altıncı etmen olarak tanımlanmaktadır (Borum, 2011, ss.44-45).

Radikalleşme süreçlerinde, bireyin içinde bulunduğu psikolojik ve sosyo-ekonomik durumun, radikalleşmiş grup üyelerince manipüle edilebileceği, bireyin duygusal durumu, öfke, nefret, öç alma gibi duyguların beslenmesiyle istismar edilerek birey, şiddet içeren aşırılıkçı durumlara yönlendirilebilmektedir (Eurpeoan Commission, 2008, s.15). Terörizme neden olan şiddetle radikalleşme süreçlerinde, genç bireylerin bu süreçlere kanalize olmasında bazı ortak özellikler görülmektedir. Adaletsiz, dışlayıcı ve küçümseyici bir çevreye maruz kalma veya kalındığına ilişkin algı, bu durumun şiddet kullanımıyla değiştirilebileceğine ilişkin inanç geliştirilmesine neden olmaktadır (European Commission, 2008, ss.17-18).

Bu kapsamda kişinin hayatındaki belirsizlikleri gidermenin yollarından birisi de bir gruba kendisini özdeşleştirmektir. Bu şekilde kendi kimliğini grup üzerinden tanımlamaya başlamaktadır. Grup kimliğiyle birey kimliğinin özdeşleşmesinde, grup kimliğinin sahip olduğu değerler, inançlar ve davranışlar birey tarafından benimsenmekte, birey nasıl davranacağını, nasıl düşüneceğini, grup normları üzerinden edinmektedir. Bu grup kimliği aynı zamanda dış grubun kim olduğu üzerinden de tanımlanmaktadır (Trip, Bora ve Marian vd., 2019, s.3).

Sosyal ve siyasi olarak öfkelenmiş gençlerin bireysel olarak ayrımcılığa maruz kalmaları, toplum içerisindeki diğer gruplar tarafından dışlanmalarıyla beraber, eşit haklarla toplumsal rekabet içerisinde bulunmamaları ve bunun yarattığı adaletsizlik duygusu gibi unsurlar, öteki hisseden gencin içinde bulunduğu toplumla bağlarının kopmasına neden olmaktadır (Della Porta, Coolsaet ve Khosrokhavar, 2006, s.13). Bireyin içinde bulunduğu topluma yabancılaşması, kimlik krizi gibi hususlar, bireyin öfkelenmesini kolaylaştırıcı etmenler barındırmaktadır. Sosyal ve siyasi olarak toplumsal kaynaklara erişimde sıkıntı yaşayan ve bundan dolayı

ayrımcılık, ötekileştirilme algısı altında öfkelenen gençler, radikalleşmeyi terörizme kadar taşıyabilmektedirler. Özellikle gençler içerisinde ailevi problemler yaşayanlar, psikolojik ve/veya fiziksel istismara maruz kalanlar, şiddete maruz kalmış, travmatik deneyimler yaşayan gençlerin daha agresif oldukları ve şiddet kullanmaya daha meyilli oldukları görülmektedir (European Commission, 2008, ss.11-13).

Bireyin içinde bulunduğu toplumda yaşadığı belirsizlik ve endişe duyguları, bireyin bilişsel olarak bir grupta anlam arayışını bulma çabası, değersizlik hissini grupta özdeşleşerek giderme bağlamında kişinin arayışlarına cevap olabilmektedir (Trip, Bora ve Marian vd., 2019, s.3). Grup normlarının düşüncede ve davranışta kabulü, dogmatik doğayı da beraberinde getirmektedir. Bireyin kendi kimliğinden kopuşuyla beraber, kişinin kendinden nefret etmeye başlaması, depresyon ve intihara yönelik davranışlara neden olabilmektedir. Hayattan beklentinin olmaması, bireyin bir grup tarafından yönlendirilmesini, göreceli yoksunluk algısının öfke, aç alma gibi duygulara neden olarak şiddete yönelik davranışın ortaya çıkmasıyla sonuçlanabilmektedir (Trip, Bora ve Marian vd., 2019, ss. 4-5).

Bu tarz duygu ve düşüncelerin belli bir sistematik üzerinden şekillendirildiği ideoloji kavramı, radikalleşme süreçlerinin ana unsurlarından birisidir. Radikalleşme süreçlerinin temel öğelerinden birisi olan ideoloji kavramı öznesinde ve indoktrinasyon sayesinde, grup içi şiddete yönelik düşünce ve tutumların birlikteliği sağlanarak kolektif kimlik inşa edilmekte ve grup üzerinden dayanışma ve gruba bağlılık oluşturulmaktadır (Della Porta, Coolsaet ve Khosrokhavar, 2006, s.14). İdeoloji, siyasi değişimin sağlanması için şiddetin bir yöntem olarak kullanılmasını meşrulaştıran ve bu bağlamda şiddet alt kültürünün, çatışmanın şiddetle yürütülmesi noktasında bir repertuarın oluşmasını sağlayarak, devamlı olmasını mümkün kılmaktadır (Della Porta, Coolsaet ve Khosrokhavar, 2006, s.18).

İndoktrinasyon ise bireylerin inançlarına ve düşüncelerine ilişkin adanmışlıklarını eylemleriyle beraber, aynı düşüncedeki grup içerisinde yoğunlaştırma aşamasıdır. Bu aşama radikalleşme öncesi süreç olup bireyin kendisini grupta ifade ederek doktrine olma aşamasıdır (Borum, 2011, s.41). İndoktrinasyon; bireyin inançlarının, duygularının ve davranışlarının grup kimliği adına şiddeti meşrulaştırmayı ve grup adına fedakârlık yapma motivasyonunu tetikleyen bir süreçtir (Borum, 2011, s.44). Diğer bir ifadeyle indoktrinasyon, şiddet içeren düşüncelerin ve tavırların ediniminde şiddete yönelik bir alt kültür oluşturma sürecidir. İndoktrinasyon, kolektif kimliklerin inşasında da ana etmenlerdendir. Tüm bu unsurlar bağlamında,

liderliğin de bulunduğu, bireyin belli davranışlar çerçevesinde yönlendirildiği/güdülendiği radikalleşme süreçleri kapsamında birey gruba, bağlılık ve dayanışma duygularıyla bağlanır (European Commission, 2008, s.14).

Radikalleşmenin bir süreç olarak gerçekleşmesi gibi, radikalleşmeden dönüş de bir süreç olarak gerçekleşmektedir. Horgan ve Taylor (2012, s.179), bir teröristin, terörist olma halini yay metaforu üzerinden açıklayarak, “terörist kariyerinin” davranışsal olarak bir başının ve sonunun olduğunu ifade ederek radikalleşme ve radikalleşmeden dönüş süreçlerini üç aşamada özetlemektedir; dahil olma, angajman ve kopuş. Bu bağlamda radikalleşme süreci; radikalleşme öncesi, radikalleşme, şiddetle radikalleşme, terörist eylemlerde yer alma, kopuş (durulma veya davranışlarda değişim) ve radikalleşmeden dönüş şeklinde Horgan ve Taylor (2012, s.179) tarafından açıklanmaktadır.

Borum (2012, s.49), teröristlerin radikalleşmeden dönüş süreçlerine zaman içerisinde belirli deneyimler yaşadktan sonra şiddeti kullanma konusunda meşrulaştırma ve gereklilik durumlarını sorgulama ve bu sürece ilişkin inançlarını kaybetme haliyle başladıklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda, terörist gruplar tarafından yaratılan fantezi dünyasıyla grup içi süreçlerde gerçekliğe tanıklık eden bireylerin, vaat edilen ve olan arasındaki farkın ayırdına vardktan sonra grup içi yaşantının kendisine bir yük haline gelmesine, grubun inanç, düşünce ve kültüründen kopuşuna neden olmakta ve gruptan ayrılma motivasyonu yaratmaktadır.

Militanlaşmış bireyler de dahi örgüt içi hayatın baskısı sonrasında, bireylerde hayatlarını normalleştirme arzusu ortaya çıkmaktadır. Bazıları, terör örgütü hayatından kaçarak aile kurmak istemektedirler. Bu bağlamda, rehabilitasyon programları, eğitim ve iş desteği, yeni sosyal networklerle iletişime geçilebilme gibi durumlar, terörist davranışından ayrılma niyetindeki kişinin normalleşmesine neden olabilmektedir (Borum, 2012, s.49). Bu kapsamda terör örgütleri içerisine katılan her birey şiddetle radikalleşmemektedir. Şiddetle radikalleşme ve terörizmle angajman psikolojik bir sürecin sonucudur; ilişkiye geçmeye başlama, ilişkide olma ve ilişkiden ayrılma isteği çerçevesinde şekillenmektedir (Borum, 2012, s.58). Radikalleşme olgusunun kavramsal dinamikleri çerçevesinde radikalleşmeyle mücadele için bireysel, örgütsel ve sosyal seviyede kapsamlı bir stratejiye ihtiyaç duyulmaktadır (Muro, 2016, s.5). Literatür genelinde radikalleşme ve radikalleşmeden dönüş olgularının nasıl ele alındığının aktarımı akabinde, bir sonraki bölümde PKK terör örgütünde radikalleşme süreçlerinin nasıl şekillendiği üzerinde durulacaktır.



## **2. PKK TERÖR ÖRGÜTÜNDE RADİKALLEŞME SÜREÇLERİ**

Bir terör örgütüne katılım davranışıyla bir kişinin şiddetle radikalleşmesi her zaman doğru orantılı olmamaktadır. Terör örgütlerinin kendilerine özgü özellikleri ile bir kişinin bir terör örgütünde yer almaya karar verme süreci kapsamında bireyin bir terör örgütüne katılımı, kişinin radikalleşme sürecini de farklılaştırmaktadır. İçinde bulunduğu toplumda kendisini ifade edemediğini düşünen, ötekileştirildiği, ayrımcılığa maruz kaldığını düşünen bireylerin aynı duygu ve düşünce içerisinde olduğunu varsaydığı gruplara yakınlaştığı farklı kültürlerle ait toplumlarda görülen ortak davranış paternlerindedir. Şiddeti bir norm olarak benimsemiş olan gruplarda, bireylerin duygu, düşünce ve eylemde şiddeti kullanmayı meşrulaştırmasına yönelik birçok yöntem bulunmaktadır. Ancak bireyin grubun içerisine dahil olma kararıyla beraber, bu yönde kendisine yönelik yapılan manipülatif öğretiler her zaman bireyin şiddetle radikalleşmesiyle sonuçlanmamaktadır. Bu bağlamda PKK terör örgütü, mikro seviyeden makro seviye doğru incelendiği zaman, bu yapılanmanın içerisine katılan bireylerin hepsinin, örgüt içi eğitimler sonrasında dahi şiddetle radikalleşmedikleri, grup içi norm temelli davranışları örgüt içi ceza sisteminden kaçınmak için sergiledikleri, örgüt ortamının dışında ise bu davranışları sürdürmeye niyetli ve istekli olmadıkları anlaşılmaktadır (Önenli Güven, 2022, ss. 140-150).

PKK terör örgütüne katılım sağlayan bireylerin yaş aralıkları incelendiği zaman, PKK terör örgütünün özellikle ergenlik ve geç ergenlik dönemindeki bireyleri hedef aldığı görülmektedir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, fiziksel ve psikolojik gelişimlerini tam anlamıyla sağlayamamış bireylerin içinde buldukları psiko-sosyal ve sosyo-ekonomik durumların, kişiyi istismar ve manipüle edilmeye uygun hale getirmesidir (Önenli Güven, 2022, ss.143-147). PKK terör örgütünün insan kaynağı yapısı incelendiği zaman liderlik ve ilk dönem kadrolarının yoğunluğunu, üniversite terk ve/veya mezunu, şehirli kişiler oluştururken, terör örgütünün alt kadrolarının çoğunluğunu ise köy kökenli, eğitim seviyesi düşük ve ideolojik anlayıştan yoksun kadrolar oluşturmaktadır (Hoffman, 2017, ss.394-395). Eğitim seviyesindeki yetersizlik ve ideolojik anlayıştan yoksunluk, PKK terör örgütünün içinde bireyin radikalleşme sürecinde, her bireyin kendisine özgün koşulları olduğunun önemli göstergelerindedir.

PKK terör örgütünün, eleman temin etmek için profesyonel bir şekilde faaliyet gösteren eleman temin şebekeleri, sadece manipülasyon ve propaganda yöntemlerini değil baskı, korkutma ve kaçırma metotlarını da

kullanmaktadır. Örneğin 1994 yılında PKK terör örgütünün, Iğdır kırsalında köyleri basarak yetişkin-köylü ayrımı yapmaksızın insanları silah zoruyla beraberinde götürdüğü, o dönemin tanıkları tarafından anlatılmaktadır (Yılmaz, 2019, s.32). Bu şekilde zorla örgüte katılımı sağlanmış kişilerde de radikalleşme davranışı, örgüte katılım eylemiyle beraber gerçekleşmemektedir.

Bu bağlamda PKK terör örgütü, özellikle çocukları eleman temin etme noktasında sistematik olarak hedef almış ve “zorunlu askerlik” yasası adı altında 13-15 yaşlarındaki çocukları dağa götürmüştür (Yılmaz, 2020, s.83). Bu duruma somut örneklerden birisi 1987, 1988 ve 1989 yıllarını kapsayan dönemden verilebilir. “Zorunlu askerlik yasası” adı altında, söz konusu dönemde toplam 1202 kişi kaçırılmış, 573 kişisi kaçabilmiş, dönmeyen veya dönemeyen sayısı ise 629 olmuştur (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları<sup>1</sup>, 1994, s.739). Bu husus, zorla götürülen kişilerin tüm örgüt içi eğitim ve indoktrinasyon süreçlerine rağmen örgütten kaçtıklarını gösteren bir örnek olmakla beraber, örgütün ceza sistemine rağmen kaçamayanların da radikalleşip radikalleşmedikleri incelenmesi gereken bir konudur.

Kendi isteği ile örgüte katıldığını düşünen bir kişinin dahi örgüte katıldıktan ve örgüt yaşantısını gördükten sonra kendisine anlatılanla, deneyimledikleri arasındaki fark üzerinden örgütte kalmaya devam etmemek istemesi, terör örgütünün içerisinde yer almasına rağmen şiddetle radikalleşmediğini göstermektedir. Bu duruma örnek olarak, “Dilşa” isimli örgüt mensubunun, yoksul bir ailenin bireyi olarak ergenlik döneminde rol model arayışı içerisindeyken ve kendi ifadesiyle “geleceğe dair hiçbir umudu yokken”, PKK terör örgütünün yaşadığı alandaki fiziksel görünürlüğü ve eleman temin şebekesinin propagandası neticesinde örgüte katılma kararı alması üzerinden verilebilir (Yılmaz, 2019, s.50). “Dilşa” isimli örgüt mensubu örgüt içerisinde geçirdiği bir senenin sonunda örgütten kaçmaya karar verdiğini güvendiği arkadaşlarına anlatmıştır. Anılan, katılım öncesinde kıymet vermediği hususların kendisi için ne kadar önemli olduğunu anladığını, ailesi ve arkadaşlarına kavuşmak istediğini, güvendiği örgüt mensuplarına anlatmış olup bu anlatıma şahit olan eski bir örgüt mensubu bu hususları aktarmıştır (Yılmaz, 2019, s.56).

---

<sup>1</sup> Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları tarafından basılan “Kendi İfadesiyle PKK Kimdir Ne Yapmak İstiyor: Değişik Kaynaklardan İntikal Eden Dokümanlara Göre” isimli yayın PKK terör örgütünün kendi dokümanlarını orijinal haliyle içermektedir.

Bu durum mikro düzeyde, bireyin katılım kararını radikalleşmesinin değil, psikolojik ve/veya sosyo-ekonomik anlamdaki istismara açık durumlarının terör örgütü tarafından manipüle edilmesi neticesinde aldığını somutlaştırmaktadır. Ayrıca, bu şekilde radikalleşmeyen kişinin örgüt içerisindeki norm temelli davranışları içselleştirmemesi, bireyin örgüt ortamından kaçma düşüncesinin oluşmasına neden olmaktadır. Abdullah Öcalan'ın; “Benim militanlarım beni anlamıyorlar ama benim için ölüyorlar” ifadesi, örgüt içerisinde ideolojik olarak indoktrine olamamış bireylerin önemli bir göstergesidir (Yılmaz, 2020, s.125). Bu bağlamda örgütten ayrılan kişilerin anlatımlarında, bu şekilde radikalleşmeyen kişilerin örgütten kaçma fırsatı kolladıkları aktarılmaktadır (Yılmaz, 2019, s.34). Ercan Y. isimli örgüt mensubu kaçma motivasyonunu oluşturan durumlara ilişkin; “Dağda kalmak bana çok zor gelmişti. Annemi, evi özledim” hususlarını ifade etmiştir (Yılmaz, 2019, s.29).

Bu kapsamda PKK terör örgütünde, radikalleşme süreçlerine ilişkin mekanizmalar incelendiği zaman bireyin indoktrine edilmesinde örgüt içi özleştirme mekanizmasının, öne çıkan unsurlardan birisi olduğu görülmektedir. Örgüt içerisinde yaratılan norm temelli davranış kalıpları, örgüt içi tabular çerçevesinde düzenlenmektedir. Sigmund Freud tabuyu; “Yasakları doğrulukları için akla uygun hiçbir neden gösteremezler, kökenleri de belli değildir. Bizce anlaşılabilir olmakla birlikte onun egemenliği altında olanlar için bu yasaklar bir zorunluluk, bir gerçek olarak kabul edilir” (2012, s.32).

Öcalan için kendisini yakan örgüt mensuplarından Aynur Artan (Rotinda) kendisini yakma eylemini, özleştirisini vererek gerçekleştirmiştir. Anılan özleştirisinde; “Bir yıl legal sahalarda aktif olarak çalıştım fakat partimizin kaide ve kurallarına uygun bir yaşam çizgisini sürdüremedim, düzenin basitliklerine kendimi kaptırdım. Kişiliğim, liberal ve vasat bir yapılanmaya sahip. Beş yıldır parti içindeki duruşumla kendimde geliştirdiğim, ‘olmaz’ teorisini bu eylemle tersine çevireceğim...Bunu tarihi bir sorumluluk olarak görüyor ve ancak bedenlerimizi ateşe vererek buna cevap olabileceğimize inanıyoruz. Biz bir parti görevini uyguluyoruz, kimse talimata karşı gelmesin” (Yılmaz, 2020, s.157) hususlarını ifade etmiştir.

PKK terör örgütünün örgütsel yapısının kendine özgü karakteristiği, insan kaynağının da kendisine has özellikler sergilemesine neden olmaktadır. Özellikle terör örgütünün ilk kurulduğu yıllardan 2000'lere kadar, her türlü yöntemle insan temin etme stratejisi, örgüt içi radikalleşme süreçlerini de şekillendirmiştir. Bu kapsamda, örgüte katılım kararı almış ya da katılması zorla sağlanmış kişiler, örgüt içerisinde katılım davranışıyla birlikte

radikalleşmemektedirler. Bu çerçevede, diğer bölümde PKK terör örgütü içerisindeki insan kaynağı profilinin analizi üzerine kurulan bir terörizmle mücadele stratejisi olarak radikalleşmeden dönüş ve ikna mekanizması, istihbarat ve terörizmle mücadele ilişkisi üzerinden ele alınacaktır.

### **3. İSTİHBARAT VE TERÖRİZMLE MÜCADELE İLİŞKİSİ ÖZELİNDE İKNA MEKANİZMASININ TESİSİ VE SAHAYA UYGULANMASI**

Terörizmle mücadele süreçlerinde istihbaratın önemli bir rolü bulunmaktadır. Terörizm konusunda istihbaratın elde edilmesi aşamasındaki ilk basamak, terör olgusunu sistematik bir şekilde yürüten terör örgütlerinin özelliklerinin tüm detaylarıyla tespiti üzerine şekillenmektedir. Bu çerçevede öncelikli olarak terör örgütlerine yönelik genel özelliklerin tespiti, akabinde ise her terör örgütünün kendisine has özelliklerinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bir terör örgütünü bir araya getiren unsurların mikro düzeyde analiz edilerek, bu organizasyonun var olmasında sahip oldukları özelliklerinin belirlenmesi, söz konusu örgütün faaliyetlerinin sonlandırabilmesinde ihtiyaç olunan imkân ve kabiliyetlerin şekillenmesinde önem arz etmektedir (Önenli, 2015, s.287).

Terörizmle mücadele aynı zamanda bir çatışma çözümü yöntemi olup terörizm olgusuna neden olan etmenlerin çalışılması gerekmektedir (Crenshaw, 1990, s.249). Martha Crenshaw (1990, s.250) bu kapsamda, terörizmin sosyal durumların direkt bir sonucu olmadığını, bireylerin sosyal durumlara yönelik bakış açısının terörizm olgusunun şekillenmesine neden olduğunu belirtmektedir. Bu bağlamda birey, örgütsel temelde mümkün kıldığı sistematik şiddet olgusunun çalışılmasında temel öznedir. Bir terör örgütüyle mücadelede, örgüt içerisinde yer alan kişinin radikalleşme düzeyine göre radikalleşmeden dönüşünün sağlanması mümkündür.

Salman Akhtar (2003, s.145), radikalleşmeden dönüş aşamasında, bireyin mantıklı düşünmeye başlamasının sağlanmasının aynı zamanda oluştuysa, kişideki nefret duygusunun azalmasına, karşı duygu ve düşünce geliştirdiği diğerine/ötekine yönelik empati hissetmesine neden olabileceğini belirtmektedir. Vamik Volkan (2003, s.233), bir grup içerisinde yer alan ve grup içi dinamikler çerçevesinde travmatize olmuş bireyin, grup içerisindeki konumunu ve durumunu anlayamayacağını ifade etmektedir. Terör örgütü içerisinde yer alan birey, içinde bulunduğu dogmatik ve norm temelli sistemin içerisinde kaçma davranışını tahayyül edememektedir. Bu kapsamda radikalleşmemiş ancak örgüt içi norm temelli sistemden dolayı

ketlenmiş bireylerin, örgüt ortamının yarattığı indoktrinasyondan çıkışı grup dışından yaratılacak farkındalık sayesinde mümkün olabilecektir.

Bu çerçevede örgüt mensuplarının hayatları da mekânsal, zamansal ve ilişkisel bağlamdan etkilenmekte ve değişime tabi olmaktadır (Silva, 2020, s.12). Erik Erikson (1980, s.122) bu durumu, bireyin kimlik oluşumunun ergenlik süreciyle başlamadığı gibi bitmediğini belirterek kimlik gelişimi sürecinin hayat boyu süren bir döngü olduğunu ifade etmektedir. Bu kapsamda bir bireyin örgüt içerisindeki varlığı da bir süreç içerisinde şekillenmekte olup bu süreç üç aşamada tanımlanabilir; örgüte katılım, örgüt içerisinde yaşam ve örgütten ayrılma.

Bu kapsamda bir terör örgütünün yapısal özelliklerinin anlaşılmasında istihbari bilgi kilit bir öneme sahiptir. Bu çerçevede organize olmuş bir grubu bir arada tutan nedenlerin ve motiflerin tespiti, ideolojik yapısının nasıl bir düşünsel temel üzerine inşa edildiği, örgüte katılımın nedenleri, örgütü oluşturan bireylerin ortak özellikleri, hangi açılardan farklılık gösterdikleri, örgüte yeni katılanların hangi kanallarla nasıl kabul edildikleri ve yeni katılımların örgüte aktarım yolları, örgüt içi eğitim ve propaganda yöntemlerinin analizi gibi hususlar bir terör örgütünün birey-grup ilişkisi ile örgütsel yapının ve grup süreçlerinin anlaşılması açısından önemli verilerdir (Önenli, 2015, ss.290-291). Bu bağlamda bir terör örgütünün, organizasyon yapısının bileşenlerinin nasıl işlevselleştirildiği, örgüte yönelik aitlik duygusunun nasıl geliştiği/geliştirildiği, örgüt içi süreçlerin nasıl işlediği, birey-grup ilişkisinin nasıl tesis edildiği mikro-mezo-makro seviyelerde analiz imkanını mümkün kılmaktadır.

PKK terör örgütündeki örgütsel işleyiş incelendiği zaman, indoktrinasyon süreçlerinde şiddetin öğretilmiş bir davranış olarak tesis edilmesi yönünde yöntemler izlendiği örgüt içi dokümanların incelenmesi neticesinde anlaşılmaktadır. Bu kapsamda terör örgütünün eğitim konuları içerisinde parti tarihi adı altında; “neden ve nasıl savaşıyoruz”, “parti yaşamında örgütsel işleyiş”, “önderlik gerçeğine yaklaşım”, “yönetim ve yönetilme sorunlarına doğru yaklaşım” (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları, 1994, ss.373-376) isimli dersler yer almaktadır. “Parti yaşamı” adı altında örgütsel işleyiş, yönetilme sorunları adı altında yaratılan norm temelli düzende sorgulama yapılmaksızın, talimatlara uyulması ve tüm bu süreçlerin “önderlik gerçeği” adı altındaki dersle de bir gerçeklik olarak algılanması ve kabul edilmesi gerektiği vurgusu, terör örgütü içerisindeki indoktrinasyon süreçlerinin nasıl tesis edildiğinin önemli örneklerindedir.

Bu durumu somutlaştıran örneklerden diğer birisi de Malatya/Pötürge/Zilan mezrasında 1990 yılında ele geçirilen terör örgütünün “parti hayatına” ilişkin kaleme alınan dokümanında yer alan ifadelerden anlaşılmaktadır; “Parti yaşamının hiçbir şekilde normal hayat şeklinde algılanmaması gerekir. Bu hayatın tabii olduğu ana ilkeler vardır. Örgütlü yaşam tarzlarına geçebilmek için normları etrafında birleştiricilik rolünü üstlenen partinin programına, mütalaa ve analizlerine inanmak gerekir” (Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları, 1994, s.361).

PKK terör örgütünün sistematik indoktrinasyon mekanizmasına rağmen, farklı yollarla katılımı sağlanmış insan kaynağı özelinde, bu sürecin herkeste aynı etkiyi yaratmadığı, PKK terör örgütü özelinde gözlemlenmektedir. Bu kapsamda mikro düzeyde her bireyin terör örgütüne katılım motivasyonlarının ve katılım şekillerinin çalışılması, PKK terör örgütünün insan kaynağının anlaşılması açısından önemli emareler sunmaktadır. Bu kapsamda Raquel da Silva (2020, s.11) terör örgütlerinin yapısının anlaşılması için; “Her bir bireyin karmaşık ve dinamik kimlik sisteminin rolünü kavramak” gerektiğini vurgulamaktadır.

PKK terör örgütünün insan kaynağı incelendiği zaman, sistematik bir şekilde tesis ettiği eleman temin şebekeleri ile özellikle çocuk ve genç yaşta hedef aldığı kişiler üzerinden insan kaynağını süreklileştirebildiği bir mekanizma tesis ettiği görülmektedir. Bu yapı, terör örgütünün varlığını 43 senedir mümkün kılan önemli dinamiklerinden birisidir. Bu kapsamda terörizmle mücadele stratejisi tesisinde terör örgütünü insan kaynağından yoksun bırakabilmek, etkin bir mücadele yöntemidir.

Bu kapsamda terör örgütünün sistematik hale getirmiş olduğu eleman temin sürecine ve insan kaynağı yapısına karşı bir mekanizma olarak İç İşleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, 2017 yılında PKK terör örgütüyle mücadele kapsamında bir terörizmle mücadele stratejisi olarak ikna mekanizmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır. Çalışmanın alt yapısının oluşturulmasında belirlenen temel öncül amaçlar; var olan insan kaynağı içerisinde şiddetle radikalleşmemiş olan kişilerin örgütten ayrılmasını sağlayarak topluma yeniden entegrasyonu ve örgüte katılımı mümkün kılan çevreye yönelik algının yeniden dizayn edilerek terör örgütüne katılımın önüne geçmektir (Sıkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.8-9).

İkna mekanizmasının teorik alt yapısının tesis edilmesi amacıyla 2017 yılı itibarıyla PKK terör örgütünün, terörle mücadele operasyonları neticesinde içinde bulunduğu durumun tahlili ve terör örgütünün cari

örgütsel dinamiklerinin analizi amacıyla daha önceden örgütten ayrılmış, teslim olmuş ve yakalanmış kişilerin mülakat formları, örgüt içi dokümanlar olan; özeleştirir raporları, sicil kayıtları ve günlükler üzerinden bir içerik incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu analizle terör örgütünün birey-örgüt ilişkisi, bireyin örgüte katılım nedenleri, motivasyon unsurları, terör örgütünün güçlü ve zayıf yanları gibi birçok hususa ilişkin paternler; mikro, mezo ve makro düzeyde ortaya çıkartılmıştır. Bu kapsamda ikna mekanizmasına uygun bir ortam olup olmadığı araştırılmıştır. Süreklileşen, planlı ve istikrarlı operasyonların kırsalda bulunan örgüt kadroları üzerinde ciddi düzeyde bozucu bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca mikro düzeyde yani birey nezdinde çocukluk, ergenlik-geç ergenlik döneminde katılımı sağlanmış bireylerin, şiddetle radikalleşmedikleri sadece örgüte zoraki uyum neticesinde geçici bir mensubiyet kimliği geliştirdikleri bulgularına ulaşılmıştır (Sıkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.12-15).

Bu çerçevede, makro ve mezo seviyelerde PKK terör örgütünün içinde bulunduğu cari duruma ilişkin yapılan analizler neticesinde, PKK terör örgütüne yönelik hava ve kara operasyonlarının, örgüt üzerinde ciddi bir psikolojik etkide bulunduğu tespitinden hareketle PKK terör örgütünün, temel örgütsel karakteristiğine ilişkin bulgular tanımlanmıştır. Bu bağlamda PKK terör örgütünün, terör eylemlerini belirli dönemlerde ortaya koyma gereksinimi olduğu tespit edilmiştir. Terör örgütünün, eylemsizlik halinde kendi içerisine büzüldüğü ve kapandığı anlaşılmıştır. Örgüt kadrolarının dışında bulunan sivil desteğin varlığının ya da yokluğunun örgütün iç-dış dinamiklerinde ve moral düzeyinde belirleyici bir rolünün bulunduğu gözlemlenmiştir. Örgütün eylemsizlikle beraber içine kapandığı dönemlerde örgüt kadrolarında moral bozukluğunun arttığı ve doğru orantılı bir şekilde örgüt içi çatışma alanlarının da fazlaştığı tespit edilmiştir (Sıkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.54-57).

Akabinde mikro düzeyde yapılan inceleme neticesinde PKK terör örgütünün insan kaynağına ilişkin ortak paternler belirlenmiştir. Bu çerçevede terör örgütüne katılım sağlayan kişilerin, yaş aralığının 16-25 arasında yoğunlaştığı belirlenmiştir. Bu bağlamda terör örgütüne katılımı sağlanan kişilerin yoğunluğunu ergenlik-geç ergenlik döneminde bulunan gençlerin oluşturduğu anlaşılmıştır. Bu grubun eğitim düzeyi incelendiğinde yoğunluğun ilkökul mezunu, ortaokul terk ve ortaokul mezunu olduğu tespit edilmiştir. Eğitimini yarıda bırakmış olan bu gençlerin çoğunluğunun örgüte katılımı sağlanmadan önce vasıfsız işlerde çalıştırıldıkları, bu grubun örgütün eleman temin şebekesi vasıtasıyla örgüte katılımlarının çeşitli propaganda, manipülasyon ve aldatmaca yöntemleri üzerinden sağlandığı

belirlenmiştir. Bu paterne uyan her bireyin ilk bir yıl içerisinde farklı vesilelerle örgütten ayrılmak istediklerini ancak kaçma eylemini düşünse dahi bu eyleme cesaret edebilme ve gerçekleştirebilme süresinin ise üç ila beş yıl arasını bulduğuna ilişkin temel bulgulara ulaşılmıştır (Sıki, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.25-30).

PKK terör örgütüne katılan örgüt mensuplarının katılım sırasındaki eğitim düzeyleri dikkate alındığında %90'a yakın kısmının temel bir entelektüel kapasiteden uzak olduğu görülmüştür. Temel bir entelektüel kapasiteden yoksunluk, örgütün totaliter sisteminin de etkisiyle kişinin içinde bulunduğu durum ve kendisi hakkında objektif değerlendirmeler ve yargılamalar yapabilmesini neredeyse imkânsız hale getirmektedir. Bu bağlamda, entelektüel kapasiteden yoksunluk nedeniyle örgüte katılımı kolaylıkla sağlanan kişi, örgütün anlatıldığı ve kendisinin inandığı gibi olmadığını görmesine rağmen örgütte kalmaya devam edebilmektedir. Bu nedenle ikna mekanizmasının tesisinde önemli diğer bir bulgu da kişinin örgüte katılması ile örgütte kalmasının iki ayrı davranış olduğu yönünde olmuştur. Bu çerçevede, bahse konu grubun örgüte katılım motivasyonunun ideolojik bir bağlılıktan kaynaklanmaması, örgüte katılımları sonrasında anlatılanla deneyimledikleri gerçekliğin birbirinden farklı olması neticesinde örgütte kalma davranışlarının da tamamıyla örgüte zoraki uyum geliştirmiş olmaktan kaynaklandığı ortaya koyulmuştur (Sıki, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.60-65).

Örgüte katılım nedenlerine yönelik eski örgüt mensuplarının mülakat formlarında içerik incelemesi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda, örgüte müzahir çevreye maruz kalan çocuğun/gencin gündelik hayatının normal akışında örgütün varlığının ve söylemlerinin etkili bir role sahip olmasının, çocuğun/gencin bu şekilde örgütün varlığına aşinalık geliştirmesine neden olduğu tespit edilmiştir. Örgütün eleman temin şebekesinin gencin gündelik hayatında sürekli bir şekilde propaganda yapabilme imkân-kabiliyetine sahip olmasının, bireyin gündelik hayatının normalinde bir imaj yaratma kabiliyetini beraberinde getirdiği anlaşılmıştır. Ayrıca ergenlik döneminde arkadaş çevresinin bireyin karar verme süreçlerinde etkili olmasının, terör örgütünün sosyal kanallarının etkin olduğu yerlerde gençlerin örgüte katılmalarının sağlanmasında, akran etkileşiminin örgüte katılmaya motive edici bir yönde kullanıldığı gözlemlenmiştir (Sıki, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.12-20).

Özellikle bu gençlerin, eğitim-öğretim hayatından uzak olmaları ve çok küçük yaşlardan itibaren vasıfsız işlerde ve zor şartlarda çalışmaları/çalıştırılmaları, söz konusu gençleri terör örgütünün istismarına



daha açık hale getirmektedir. Bahsedilen hususların yanı sıra ergenlik-geç ergenlik döneminde katılım sağlamış kişilerin profillerinde diğer ortak bir özellik de kalabalık ailelerde yaşamaları ve aile içi sorunlarının olmasıdır. Aile içinde veya okul gibi kurumsal alanlarda bir aidiyet duygusu geliştiremeyen gencin, terör örgütünün manipülasyonları ve propagandaları neticesinde örgütü, aidiyet duygusu geliştirebilecek bir yapı olarak görmelerine ve örgüt içerisinde rol alabileceklerine dair bir inanç geliştirmelerine neden olduğu tespit edilmiştir (Sıkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.12-20).

Bu kapsamda PKK terör örgütünün alt kadrosunu meydana getiren çocukların ve gençlerin katılım motivasyonlarının tespitiyle beraber aslında çocukların ve gençlerin ideolojik bir saikten ziyade içinde buldukları biyolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik durumlardan dolayı örgüte katılım sağladıkları ortaya çıkartılmıştır. Çocukların ve gençlerin, terör örgütüne dair bilgi eksiklikleri ile çocukların ve gençlerin içinde buldukları durumun suiistimal edilerek, arkadaş-abela-abi gibi roller üzerinden sergilenen yaklaşımlarla söz konusu grubun güvenini kazanan eleman temin şebekesinin profesyonel bir şekilde çalıştıkları belirlenmiştir. Özellikle savunmasız durumda olan çocukların ve gençlerin alternatif yaşam alanı vaadiyle kandırıldıkları, güvenlik birimlerinin kendilerini aradıkları, ceza alacakları gibi gerçekte olmayan durumlarla korkutuldukları, ayrıca istedikleri zaman evlerine dönebilecekleri gibi vaatlerde bulunduğu, çocukların/gençlerin katılımının sağlanmasında ise özellikle çok düşünmelerine imkan vermeden, kişinin anlık durumundan faydalanarak, bir çok noktadan aktarım, “güvenli evlerde” saklama ve en kısa zamanda kırsala ya da yurt dışı kamplarına aktarımlarının sağlandıkları tespit edilmiştir (Sıkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.21-30).

Örgüt içerisinde alt kadro olarak kullanılan, yaşı küçük, yönlendirilmeye müsait olduğu belirlenen ve ikna mekanizmasının yürütülmesinde özne olan bu grubun, devlete ait birçok kurumsal yapıdan, sosyal imkanlardan ve devletin güvenlik temelli kontrol mekanizmalarından uzak oldukları ve bundan dolayı da terör örgütünün illegal kurumsal yapılarına kolaylıkla maruz kaldıkları anlaşılmıştır. Genelde kalabalık ailelerin çocukları olan söz konusu gençlerin aynı zamanda herhangi bir yapıya aidiyet duygusu da geliştirememeleriyle beraber kurumsal eğitim eksikliğinden dolayı temel bir entelektüel kapasiteden yoksun oldukları gözlemlenmiştir. Bu bağlamda ergenlik döneminin etkileriyle bir rol arayışında olan gençlerin macera duygularının akran etkileşimiyle birlikte örgüte katılım davranışına sebep olacak nitelikte bir etkiye sahip olduğu

anlaşılmıştır. Terör örgütünün gerçekliğine ilişkin bilgi yoksunluklarının, aidiyet duygusu ihtiyacı, içinde buldukları ailevi ve sosyal sorunlardan kurtulma açısından kendilerini yoksunluk içerisinde hisseden bu genç bireylerin, çeşitli manipülasyon ve propaganda teknikleriyle terör örgütünün suiistimaline açık oldukları tespit edilmiştir (Sıkkı, Önenli Güven ve İlhan, 2021, ss.18-20).

Yeni eleman teminiyle örgüte taze kan akışı sağlanarak terör örgütü dinamik bir şekilde varlığını devam ettirebilmiştir. Bu çerçevede, terörizmle mücadele stratejisi olarak ikna çalışmasıyla, terör örgütünün insan kaynağının temelini meydana getiren alt kadro içerisinde yer alan ergenlik-geç ergenlik dönemindeki grubun geri dönmelerini sağlayacak bir mekanizma tesisleriyle hem örgütü insan kaynağından yoksun bırakmak, örgütsel işleyişini sekteye uğratmak hem de örgütün çocuk ve gençleri istismar ettiği yöntem ve alanlara ilişkin farkındalığı artırarak katılımın önüne geçmek amaçlanmıştır.

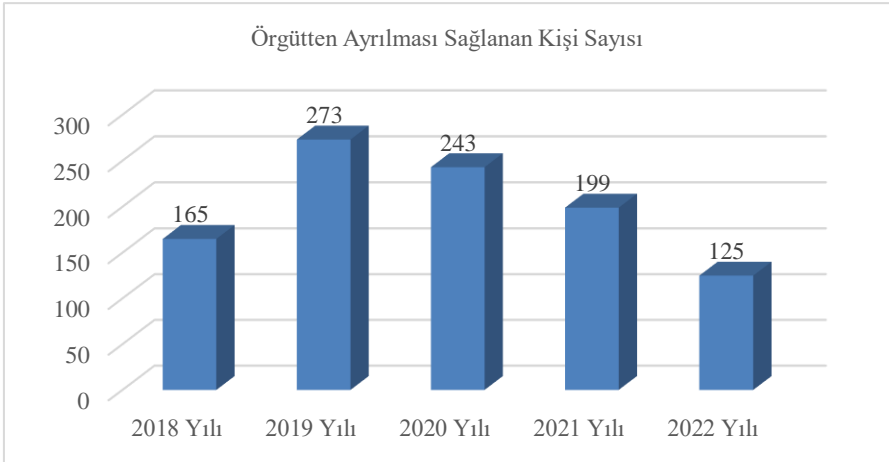
Bilimsel yöntemler kullanılarak yapılan istihbari analizler neticesinde radikalleşmemiş yani örgütün yarattığı “militan kimliği” benimsememiş ve içselleştirmemiş olan ergenlik-geç ergenlik döneminde yer alan grubun örgüte katıldıktan hemen sonra kaçma motivasyonu geliştirdikleri tespit edilmiştir. Ancak bu grup içerisinde yer alan kişilerin örgütten kaçma motivasyonları ve düşünceleri olmasına rağmen bu düşünceyi, eyleme dönüştüremedikleri anlaşılmıştır. Özellikle örgüt içi özeleştirme mekanizması, kış kampı gibi süreçlerin yanı sıra örgüt içinde etkin kılınan baskı ve korku ortamı, farklı iletişim kanallarına erişime ilişkin yasaklar, kapalı örgüt ortamının kendi içerisinde sürekli bireye yönelik dezenformasyon uygulaması ile örgüt içi ceza sisteminin ve kişinin örgütten kaçtıktan sonrasına ilişkin yaşadığı belirsizliğin, bireyin örgütten kaçma motivasyonunu sürekli ketlemesine neden olduğu tespit edilmiştir.

PKK'ya katılma ile örgütte kalmanın iki ayrı davranış olduğu, PKK içerisinde yer alan her kişinin şiddetle radikalleşmediği, örgüte zoraki uyum neticesinde örgüte, hayatta kalmak amacıyla sözde bir mensubiyet kimliği geliştirdiği anlaşılmıştır. Bu nedenle de her iki davranışın da kendine özgü farklı dinamikleri ile bu dinamikler içerisinde birbirleri ile ilişki ve etkileşim halinde olan unsurlarının ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği tespit edilmiştir. PKK terör örgütü özelinde bir kişinin örgüte katılmış olmasının veya örgütte beş sene kalmış olmasının, bu kişinin doğru orantılı bir şekilde radikalleşmesini de beraberinde getirmediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Bu bağlamda ikna mekanizmasının işlevi kaçmaya yönlendirilecek bireyin, çevresinde kaçmasına yardımcı olacak ipuçlarını fark etmesini sağlamaya yöneliktir. Bu şekilde daha önce kaçmayı düşünse de nasıl gerçekleştireceğine dair tahayyülde bulunamayan bireyde kaçmanın mümkün olduğu farkındalığı yaratılmaktadır. Nasıl örgüte katılımda kolay erişebilirlik mümkünse, terör örgütünün birey üzerinde tesis ettiği fiziksel ve psikolojik baskı-korku haline rağmen kişinin kaçma eyleminin mümkün olduğuna ilişkin etrafında sahip olduğu imkân-kabiliyetlerin kişide öncülmesi ve erişilebilir olduğu algısının yaratılması mümkündür.

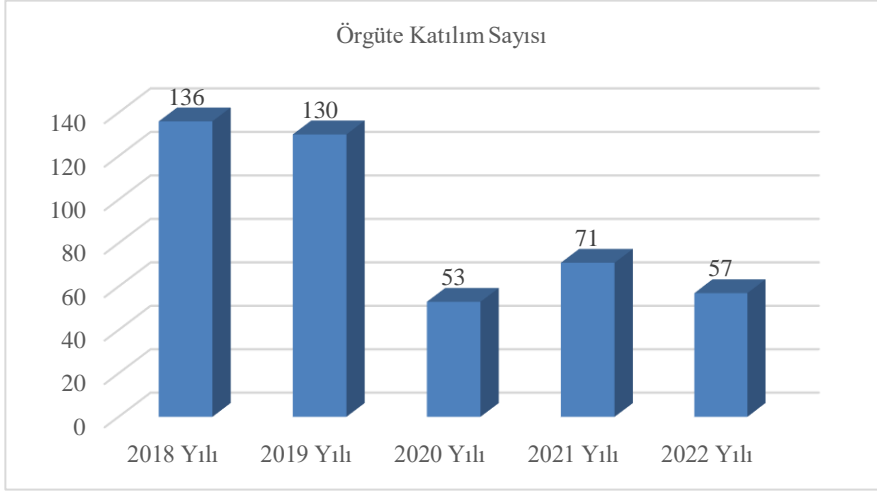
Belirlenen amaçlar doğrultusunda, Ekim 2018 itibarıyla bilimsel bir temelde sürekli ölçme ve değerlendirilmesi yapılarak sahada uygulamaya geçilen ikna mekanizması kapsamında, 2018-2022 yılları arasında toplam 1005 kişinin örgütten ayrılması sağlanmıştır.

Tablo-1. İkna Mekanizması Kapsamında PKK Terör Örgütünden Ayrılması Sağlanan Kişi Sayısı (Kaynak: İçişleri Bakanlığı, icisleri.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.05.2023, tablo yazar tarafından oluşturulmuştur.)



Aynı zamanda terör örgütünün, yıllara sâri inşa ettiği sosyal nüfuz alanlarının tespitiyle, bireyin katılımını mümkün kılan unsurların bir kısmı katılımın önlenmesi kapsamında dönüştürülerek, örgüte katılımın da eş zamanlı bir şekilde önüne geçilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede, Tablo-2’de gösterildiği şekilde, katılım sayısı 2022 yılında 57’ye düşürülmüştür. Özellikle katılım sayısının çözüm süreci dönemiyle beraber 2014 yılında 5558 kişiye (Anadolu Ajansı, 2021) ulaşmış olması, ikna döneminde katılımın önüne geçilmesine yönelik çalışmaların başarısını somutlaştırmaktadır.

Tablo-2: PKK Terör Örgütüne Katılım Sayısı (Kaynak: İçişleri Bakanlığı, icisleri.gov.tr, Erişim Tarihi: 10.05.2023, tablo yazar tarafından oluşturulmuştur)



## SONUÇ

İstihbarat unsurlarının bilimsel yöntemlerle kullanıldığı bir terörizmle mücadele stratejisi olarak inşa edilen ikna mekanizmasının tesisiyle PKK terör örgütünün içinde bulunduğu durum tahlil edilerek, örgüt içerisinde şiddetle radikalleşmeyen hedef bir grup tanımlanarak bu gruba yönelik bir profillemeye çalışması yapılmıştır. Hedef grubun profillemesi çerçevesinde tespit edilen her bireye yönelik mikro düzeyde kişinin içinde bulunduğu duruma has modellemeler gerçekleştirilerek kişinin örgüt öncesi yaşantısı, örgüt içindeki durumu gibi hususlar detaylandırılmıştır. Terör örgütünden kaçması sağlanan kişiler sayesinde örgütten kaçabilmenin mümkün olduğu ve sistematik bir hale bürünebileceği örgüt içi yapılar nezdinde görünür kılınmıştır. İkna mekanizmasının teorik altyapısının oluşturulmasında ve mekanizmanın sahaya uygulanması kapsamında; cari istihbaratın düzenli ve sürekli analizi, biyografik istihbarat çalışması ile insan istihbaratı ve teknik istihbarat unsurlarından faydalanılmıştır.

PKK terör örgütünün örgütsel yapısındaki temel paternler ve dinamikler, örgütün geçmişe dönük hareket tarzlarının kronolojik bir düzeyde incelenmesiyle ortaya konulmuştur. Ağ analizinin temelinde olan düğümler ve ilişkili birimlerin etkileşimi, coğrafi profillemeye üzerinden ortaya çıkartılarak örgüte eleman temin şebekesi ile milis-işbirlikçi ağının faaliyet alanları ve yöntemlerinin deşifre edilerek örgüte katılım süreçleri sekteye uğrattılmaya çalışılmış ve eş güdümlü bir şekilde belirlenen hedef grubun örgütten ayrılması sağlanmıştır.

Terörist olmamış bir kişinin, örgütte kalmaya devam etmesi halinin de ikna mekanizmasıyla tersine çevrilebileceği, bu şekilde geri kazanılan özellikle ergenlik-geç ergenlik dönemindeki gençlerin de topluma entegrasyonu terör örgütünün gerçek yüzünün daha önce katılmış olanların anlatımıyla toplumda bilinir hale getirilmesi mümkün kılınmıştır. Aynı zamanda halk ile devlet arasındaki iletişimin halkın gündelik hayat akışında ailelerin aile bütünlüklerinin sağlanması noktasında, devletin her vatandaşının arkasında olduğunun en küçük sosyal birim nezdinde somutlaştırılarak terör örgütünün yıllara sâri oluşturduğu nüfuzun kırılması amaçlanmış ve sağlanmıştır.

Terörizmle mücadele stratejisinin istihbarat yöntemleri ile birlikte kullanımıyla, dinamik girdilerle işlevsel ve sahaya yönelik bilimsel temelde uygulanabilir hale getirilmesiyle gerçekleştirilen ikna mekanizması ve eş zamanlı bir şekilde sürdürülen kara hareketleri ve hava operasyonları kapsamında, PKK terör örgütü, örgütlenmesinde değişimler yapmak zorunda kalmıştır. Bu kapsamda eğitimleri hayatta kalma üzerine yoğunlaşmıştır. Kadroların, örgüt üst yönetiminin Kürt halkının etnik kimliğinden faydalanarak kendi kişisel hırs ve çıkarları çerçevesinde bir örgüt yapısı oluşturduklarını idrak etmeleri ve örgüt kimliğinin, Kürt kimliğinden farklı olduğunu somut bir şekilde deneyimledikleri bir süreç tesis edilmiştir. Terör örgütünün örgütsel değer üretmemesi, var olan daha önce inşa ettiği değerler sisteminin de içinde bulunulan sürecin gerçeklikleriyle örtüşmemesi nedeniyle örgüt içindeki kolektif hafıza gerilemiştir. Bu nedenle örgüt içi dezenformasyona ağırlık verilmiştir.

Ancak buna rağmen üst yönetimin orta ve alt kadrolar üzerindeki etki gücü kırılmıştır. Üst yönetim arasındaki sorunların çatışmaya dönüşmesi, üst yönetimin de beka kaygısı içerisine girmesine neden olmuştur. Hareketsiz kalınmasından dolayı çözüm geliştiremeyen terör örgütü, kış üslenmesi gibi yazın da hareketsizlik üzerine bir üslenme modelini çözüm olarak kadrolarına sunmak durumunda kalmıştır. Alt kadroların örgütten ayrılmasının sağlanması neticesinde orta düzey kadrolar üzerindeki baskının artması ile örgüt üst yönetiminin kendi bekası dışında bir çıkış yolu aramadığını anlayan bu grubun da örgütü sorgulamaya başlaması, normalde örgütün hafıza aktarımını sağlayan söz konusu bu kemik kadro içerisinden de ikna mekanizması kapsamına dahil olan kişilerin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Kadrolarda yaşanan boşluklar, deneyimsiz ve örgütü içselleştirememiş örgüt mensuplarının tim/takım komutanlığı gibi görevlere getirilmesine neden olması, bu durumun da örgüt içerisinde her anlamda amatörleşmeyi beraberinde getirerek örgütün ana yapısından kopuk yapıların

daha fazla hata yapmalarına ve buldukları alanlardaki kontrollerini kaybetmesine neden olmuştur.

Sonuç olarak, bir terörizmle mücadele stratejisi olarak tesis edilen ikna mekanizmasının sahada uygulanabilir hale getirilmesiyle beraber profili çıkarılan hedef grubun PKK terör örgütünden ayrılması sağlanmıştır. PKK terör örgütü, insan kaynağından yoksun bırakılarak, örgütün rutini bozulmuş ve örgüt işleyişi sekteye uğratılmıştır. Eş zamanlı bir şekilde Türkiye’den katılımların azalmasını sağlayacak bir mekanizma tesis edilmiştir. İkna mekanizmalarına dahil edilen hedef gruba yönelik olarak örgüt tarafından tesis edilen tek yanlı bilginin geçersizliğini ortaya koyacak nitelikte bilgiye hedef grubun ulaşması sağlanmıştır. Örgütün kendi gücünü ispatlamak için kullandığı ikna araçları ve sözde delilleri ile devletin sözde “güçsüzlüğünü” ispatladığı ikna araçları tespit edilip, örgütün bilişsel hafızasındaki ve kültüründeki bu alanlara yönelik etki operasyonları gerçekleştirilmiştir. Örgütün belli başlı tabularına dokunarak örgüte karşı güven ve inançta ciddi boyutlarda sarsılmanın ve zayıflamanın ortaya çıkması sağlanmıştır. Aynı zamanda terör örgütünden ayrılmaların sağlanması ve katılımın da azalmasıyla beraber terör örgütünün Türkiye içerisindeki coğrafi dağılımının bozulması mümkün kılınmıştır. Tüm bu hususlar kapsamında terör örgütünün sosyo-kültürel ve ekonomik nüfuz alanlarının, toplumsal zeminde etkisiz hale getirecek nitelikte çalışmalar sahada somutlaştırılmıştır.

İleriye dönük araştırmalar kapsamında PKK terör örgütünün Türkiye kırsalında kalan grupları ile şehir yapılanmasını meydan getiren sözde Sivil Savunma Birlikleri’nin (Yekîneyên Parastina Sîvîl -YPS) profillemeye çalışmaları yapılarak halihazırda terör örgütünün insan kaynağının nasıl bir dönüşüm yaşadığının anlaşılmasına ve terör örgütünün içinde bulunduğu sürece yönelik nasıl bir savunma stratejisi geliştirdiğine ilişkin çalışmaların, terör örgütünün halihazırda ki eleman temini ve radikalleşme süreçlerini anlamak açısından faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

## **KAYNAKÇA**

- Akhtar, S. (2003). Dehumanization: Origins, manifestations, and remedies. Sverre Varvin and Vamik D. Volkan (Ed.). *Violence or dialogue? Psychoanalytic insights on terror and terrorism* içinde. (ss.131-145). The International Psychoanalytical Association.
- Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/icisleri-bakani-soyulu-2014te-5-bin-558-kisinin-katildigi-teror-orgutune-bugun-48-katilimvardir/2427184>, Erişim Tarihi: 29.05.2023.

- Astrup, O., Bos K., and Hogg, A.M. (2020). Radicalization and violent extremism: Perspectives from research on group processes and intergroup relations, *Group Processes & Intergroup Relations*, 23(8): 1127-1136. DOI:10.1177/1368430220970319 journals.sagepub.com/home/gpi.
- Borum, R. (2012). Radicalization into violent extremism II: A review of conceptual models and empirical research. *Journal of Strategic Security*, 4(4): 37-62. DOI: <http://dx.doi.org/10.5038/1944-0472.4.4.2>
- Crenshaw, M. (1990). Questions to be answered, research to be done, knowledge to be applied. Walter Reich (Ed.). *Origins of terrorism: Psychologies, ideologies, theologies, states of mind* içinde. (ss.247-260). The Woodrow Wilson Center Press.
- Erikson H.E. (1980). *Identity and the life cycle*. International Universities Press.
- European Commission. (2008). Radicalization processes leading to acts of terrorism. *Official Journal of the European Union*. (ss.1-20).
- Freud, S. (2012). *Totem ve tabu*. Arya Yayıncılık.
- Hoffman, B. (2017). *Inside terrorism*. Colombia University Press.
- Horgan, J. and Taylor, M. (2012). Disengagement, de-radicalization, and the arc of terrorism: Future directions of research. Rik Coolsaet (Ed.). *Jihadi terrorism and the radicalization challenge* içinde. (ss.173-186).
- İçişleri Bakanlığı, icisleri.gov.tr. Erişim Tarihi: 10.05.2023.
- McCauley, C. and Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of political radicalization: Pathways toward terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 20(3): 415-433. DOI: 10.1080/09546550802073367.
- Milli Güvenlik Genel Kurulu Genel Sekreterliği (1994). *Kendi ifadesiyle PKK kimdir ne yapmak istiyor: Değişik kaynaklardan intikal eden dokümanlara göre*. Milli Güvenlik Genel Kurulu Genel Sekreterliği Yayınları.
- Muro, D. (2016). What does radicalization look like? Four visualisations of socialization into violent extremism. *Barcelona Center for International Relations*. 163: 1-5.
- Önenli, M. (2015). İstihbarat ve Terörizm. Sait Yılmaz (Ed). *İstihbarat Dünyası* içinde. Kripto Yayınları.
- Önenli Güven, M. (2022). Radikalleşme süreçleri: PKK örneği. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1: 130-152.

- Porta D.D., Coolsaet, R. and Khosrokhavar, F. (2008). Radicalization processes. *Official Journal of the European Union*.
- Ranstorp, M. (2010). Introduction. Magnus Ranstorp (Ed.). *Understanding violent radicalization: Terrorist and jihadists movements in Europe* içinde (ss.1-18). Routledge.
- Sıkı, İ., Önenli Güven, M., İlhan, R. (2021). *PKK/KCK ile mücadelede ikna süreçleri*. Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Başkanlığı Yayınları.
- Silva, R. (2020). *Siyasal şiddet anlatıları: Eski militanların hayat hikayeleri*. Gazi Kitabevi.
- Trip, S., Bora, H.C., Marian, M., Halmajan, A. ve Drugas I.M. (2019). Psychological mechanisms involved in radicalization and extremism. A rational emotive behavioral conceptualization. *Frontiers in Psychology*. 10(437): 1-8. DOI: 10.3389/fpsyg.2019.00437.
- Volkan, D.V. (2003). Traumatized societies. Sverre Varvin and Vamik D. Volkan (Ed.). *Violence or dialogue? Psychoanalytic insights on terror and terrorism* içinde. (ss.217-236). The International Psychoanalytical Association.
- Yılmaz, A. (2019). *Onlar Daha Çocuktuktu*. İletişim Yayınları.
- Yılmaz, A. (2020). *Son Diktatör*. Vadi Yayınları.